

11. The Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003, available at: www.zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (access August 30, 2014)
12. Kanzafarova, I.S. (2007), "The theoretical basis of civil liability in Ukraine", Thesis abstract for Cand. Sc. (Law), 12.00.03, Nacional'na akademija nauk Ukrainy, Instytut derzhavy i prava imeni V.M. Korec'kogo, Kyiv, Ukraine.

УДК 343.58: 347.516: 351.765

ТВАРИНИ В ДЕЛІКТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Луц Д.М., викладач

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
dimaluts@mail.ru*

Крізь призму наявної цивільно-правової літератури розглянуто особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану як тваринами третім особам, так і власникам тварин. Детальна увага приділяється аналізу судової практики. Висуваються пропозиції відносно внесення змін до законодавства.

Ключові слова: тварини, шкода, джерело підвищеної небезпеки, службові собаки, собаки бійцівських порід.

ЖИВОТНЫЕ В ДЕЛИКТНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЯХ: ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Луц Д.Н.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
dimaluts@mail.ru*

Сквозь призму гражданско-правовой литературы рассмотрены особенности гражданско-правовой ответственности за вред, причиненный как животными третьим лицам, так и владельцам животных. Подробное внимание уделяется анализу судебной практики. Выдвигаются предложения относительно внесения изменений в законодательство.

Ключевые слова: животные, вред, источник повышенной опасности, служебные собаки, собаки бойцовских пород.

ANIMALS IN TORT LEGAL RELATIONS: CIVIL AND LEGAL ASPECT

Luts D.M.

*Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine
dimaluts@mail.ru*

In the system of relations regulated by subject of civil law regulation, an important place is occupied by the relations connected with compensation of losses. As stated in Article 180 of the Civil Code of Ukraine, animals are the special subject of civil rights. Given the fact that the animal is a living creature that can harm others, obligation relationship of the civil injury is significant. It should also be borne in mind that activities related to the use, storage or keeping of certain species of animals is determined by a source of increased danger.

The purpose of this article is to study the legislative definition and to analyze scientific approaches with respect to the features of civil liability for damage that may be caused by both most animals and animal owners.

Speaking of objects such as working dogs and dogs of fighting breeds, the article stated a significant gap in the legislative regulation of these objects. Article 1187 does not disclose the definition of «working

dogs». Instead, it is considered as appropriate to use the Order of the Ministry of Environmental Protection of Ukraine from 02.06.2009 № 264, which approved the Guidelines for the development of rules of pets' settlement. According to this order working animals are animals used in search, patrol, patrol guards', protective guards', search, rescue and other purposes. Inconsistency of the Order of the Civil Code falls by eye. In the Civil Code of Ukraine it is purely said about working dogs instead of the definition "service animal" in the Order. The article states that there is no definition of "dog of fighting breeds" in the law.

The article put forward proposals for amending of legislation. In particular, to ensure proper application of the Article 1187 of the Civil Code of Ukraine it is proposed, first, to make a distinguish between animals with other objects of high risk; secondly, to provide clear definition of "dog of fighting breeds", "working dogs" in Article 1187 of the Civil Code of Ukraine, and thirdly, to approve not a tentative list of dangerous dogs, but dogs of fighting breeds, placing them in an implementing regulation.

Special attention in the article is focused on the fact that an increased risk under the Civil Code of Ukraine is not made by the animal, but activities associated with the maintenance of such animal. In today's reality keeping wild animals as well as fighting dogs can occur without the exercise of any activity. So, if a person doesn't carry on activities, keeping such animals, for example, keeps them for aesthetic purposes, with the help of the method of analysis, we conclude that such animals will not be a source of danger.

Detailed attention is given to the analysis of judicial practice in Ukraine on the subject of the study.

Key words: animals, loss, source of increased danger, working dogs, dogs of fighting breeds.

У системі відносин, які регулюються предметом цивільно-правового регулювання, вагоме місце посідають відносини, пов'язані із відшкодуванням збитків. Як зазначається у ст.180 Цивільного Кодексу України, тварини є особливим об'єктом цивільних прав. Враховуючи той факт, що тварина є живою істотою, яка може завдати шкоду оточуючим, ключову роль відіграють зобов'язальні правовідносини із заподіяння шкоди. Також варто враховувати, що діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням певних видів тварин, визначається джерелом підвищеної небезпеки.

Метою зазначеної статті є дослідження законодавчого визначення та аналіз наукових підходів відносно особливостей цивільно-правової відповідальності за шкоду, яка може завдатися як тваринами третім особам, так і власникам тварин.

Дослідженню зазначеного питання приділяли увагу як вітчизняні, так і закордонні науковці, зокрема Т.М. Малая, Д.Є. Захаров, О.А. Устименко, Г.Л. Крушельницька.

За словами Ю.О. Заїки: «Зобов'язання із заподіяння шкоди – це зобов'язання, які виникають унаслідок порушення майнових чи особистих немайнових прав абсолютного характеру і мета яких полягає у забезпеченні поновлення прав потерпілого за рахунок заподіювача шкоди або особи, відповідальної за шкоду. Цивільне законодавство, охороняючи права та інтереси як фізичних, так і юридичних осіб, передбачає відшкодування шкоди, яка заподіяна як унаслідок невиконання договірних зобов'язань, так й у випадках, коли між сторонами договірні відносини відсутні взагалі. Залежно від підстав виникнення зобов'язань щодо відшкодування шкоди, вирізняють договірну та не договірну (деліктну) відповідальність» [1, с. 334-335].

Стаття 11 ЦК України визначає, що підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є, зокрема, завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі. Відповідно до статті 13 ЦК України, при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. У сфері регулювання перелічених статей перебувають і тварини, оскільки за цивільним кодексом на них поширюється правовий режим речі.

З урахуванням специфіки тварин, заподіяна шкода може бути різною. Так, у разі знищення або заподіяння шкоди тварині, особа зобов'язана відшкодувати збитки, завдані їй власнику. У такому випадку може відшкодуватися як матеріальна (безпосередня вартість тварини), так і моральна шкода (наприклад, якщо загибель тварини викликала в особи душевні страждання, яких вона зазнала у зв'язку зі знищенням чи травмуванням тварини (ст.23 ЦК

України). Так само і власник тварини зобов'язаний відшкодувати шкоду, яку тварина завдала іншій особі, якщо не доведе, що шкода була завдана внаслідок неправомірних або не обачних дій людини (наприклад, якщо особа навмисно роздратувала тварину, або нехтувала правилами безпеки).

Відповідно до ст.22 ЦК України, особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Під збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа здійснила або мусить здійснити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування в меншому або більшому розмірі.

На вимогу особи, якій завдано шкоду, та відповідно до обставин справи, майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, полагодження пошкодженої речі тощо). Мусимо констатувати, що реалізація цього положення відносно тварин є проблематичним, адже полагодити тварину може не бути доцільним. Натомість, вважаємо, що відносно тварини можливе, наприклад, лікування, яке може бути застосоване як «полагодження». Якщо тварина не підлягає лікуванню, заподіювач шкоди буде зобов'язаний відшкодувати збитки власнику тварини з урахуванням упущеної вигоди (наприклад, якщо тварина мала вивести приплід тощо).

Варто зосередити увагу на тому, що на власників тварин покладаються специфічні умови відносно утримання тварин. Відповідно до статей 9, 12 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [2], особа, яка супроводжує тварину, зобов'язана забезпечити безпеку оточуючих людей і тварин, а також майна від заподіяння шкоди супроводжуваною домашньою твариною. При супроводженні домашніх тварин не допускається залишати їх без нагляду. Дозволяється утримувати собак без повідків і намордників під час оперативного використання правоохоронними органами, собак спеціального призначення, а також собак під час муштри, на полюванні, на навчально-дресирувальних майданчиках. Шкода, заподіяна особі або майну фізичної особи, а також шкода, заподіяна майну юридичної особи твариною, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її утримує. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо доведе, що шкоди завдано не з її вини. На думку Г.Л. Крушельницької, власник має довести, що вжив усіх необхідних заходів для забезпечення безпеки оточуючих та дотримався всіх вимог, передбачених законодавством [3, с. 12].

Як засвідчує судова практика, при заподіянні шкоди в результаті неналежного догляду за твариною, ключовим фактором будуть не скільки докази, що шкода завдана саме цією твариною, скільки сам факт неналежного догляду за твариною, яка спричинила збитки іншій особі. Так, Верховний Суд України своєю ухвалою від 22 червня 2011 року скасував рішення Апеляційного суду Кіровоградської області від 11.06.2009 р., та залишив без змін рішення Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 07.04.2009 р. Суд з'ясував, що в жовтні 2008 року Особа 6 звернувся до районного суду із позовом, у якому зазначив, що у своєму домашньому господарстві утримував поросну свиноматку. 8 жовтня 2008 року дві кавказькі вівчарки Особи 7 забігли до його подвір'я, де утримувалася свиноматка, і завдали їй численні укуси, внаслідок чого вона втратила багато крові та після отриманих травм абортувалася недоношеними плодами. За рекомендацією ветеринарного лікаря позивач був вимушений дорізати свиноматку, оскільки отримані нею травми були несумісні з життям. М'ясо свиноматки довелося викинути на скотомогильник через непридатність до споживання. Позивач просив стягнути з відповідача на відшкодування матеріальної шкоди 7830 грн.

Рішенням Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 07.04.2009 позов задоволено: стягнуто солідарно з Особи 7 і Особи 8 на користь позивача 7830 грн. на відшкодування матеріальної шкоди та понесені судові витрати.

Під час розгляду справи судом першої інстанції встановлено, що власником собаки Садир породи кавказька вівчарка, є Особа 7, а собаки Багіра породи кавказька вівчарка, – дружина Особи 7, Особа 8. 8 жовтня 2008 року Особа 7 вигулював зазначених собак без повідків і намордників. 9 жовтня 2008 року Олександрівською державною районною лікарнею ветеринарної медицини Кіровоградської області складено протокол розтину трупа тварини – свиноматки білої масті, віком 14 місяців, вагою 160 кг, власником якої є Особа 6. Указаним протоколом встановлено, що свиноматка утримувалася у дворі Особи 6 на вигулі. 08.10.2008 власник звернувся до ветеринарного лікаря, посилаючись на укуси, рвані рани вуха, глибокі подряпини на тілі свиноматки та аборт, який викликав у неї кровотечу; тварині було надано екстрену допомогу, але через пригнічення загального стану свиноматку довелося дорізати.

Суду першої інстанції Особа 7 пояснив, що 08.10.2008 собаки можливо погналися за кішкою чи собакою, а тому залишилися без його нагляду та супроводу.

Рішенням Апеляційного суду Кіровоградської області від 11.06.2009 рішення суду першої інстанції скасовано, ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд виходив із того, що Особа 6 не надав доказів, що саме собаки Особи 7 і Особи 8 завдали свиноматці несумісні з життям тілесні ушкодження, унаслідок чого її довелося дорізати.

У вересні 2009 р. Особа 6 звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, у якій просила скасувати рішення Апеляційного суду Кіровоградської області від 11.06.2009 р., посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, і з проханням залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Оскільки судом встановлено, що 08.10.2008 р. в порушення вимог закону Особа 7 вигулював собак без намордників і повідків, залишив їх без нагляду, що призвело до завдання шкоди майну Особи 6, висновок апеляційного суду про те, що останній не надав суду доказів про спричинення шкоди собаками, які належать подружжю Особи 7, є помилковим.

Помилково скасувавши законне й обгрунтоване рішення суду першої інстанції, апеляційний суд допустив порушення норм матеріального й процесуального права, тому рішення апеляційного суду підлягає скасуванню, а рішення суду першої інстанції – залишенню в силі [4].

Доволі цікавим є аспект відшкодування шкоди, завданої безпритульними тваринами. Такі тварини доволі часто нападають на людей, спричиняючи шкоду здоров'ю. У відповіді на депутатське звернення депутата Запорізької обласної ради, професора Ф.Г. Турченка до головного управління ветеринарної медицини в Запорізькій області зазначається, що кількість постраждалих від укусів безпритульними тваринами щорічно знаходиться в межах від 900 до 1100 осіб. За період з 01.01.2000 до 01.07.2014 рр. за антирабічною допомогою звернулося 11027 постраждалих від укусів безпритульними собаками і котами (на території Запорізької області). За приблизними оцінками – кількість безпритульних тварин у м. Запоріжжя та по області загалом може складати близько 10000. Також у відповіді на депутатське звернення констатується увага на тому, що досогодні в м. Запоріжжя відсутнє підприємство, яке має здійснювати реєстрацію домашніх тварин. Не збудований і притулок для безпритульних тварин.

Фактично відповідальність за дії тварини має нести її власник. Безпритульні тварини мають перебувати у комунальній власності, оскільки за процедурою реалізації знахідки, яка розкривається Цивільним кодексом, особа має повідомити органи місцевої влади про наявність тварини, а ті, у свою чергу, зобов'язані (у разі відмови особи, що знайшла) створити умови для проживання тварин таким чином, аби останні не заподіявали шкоду. Натомість місцева влада в зазначеному аспекті зазвичай проявляє бездіяльність, оскільки, визнавши факт наявності безпритульної тварини, стає її власником і має нести відповідальність за шкоду, заподіяну такими тваринами. Натомість, навіть якщо органи

місцевої влади не визнають права власності, слід виходити з того, що зазначені тварини належать державі, яка в особі відповідних органів, які діють в інтересах громадян, формує державну політику у сфері регулювання відносин на об'єкти тваринного світу (включаючи безпритульних тварин).

Натомість судова практика свідчить, що органи місцевої влади не мають нести відповідальність за шкоду, заподіяну безпритульними тваринами. Так, 22 жовтня 2012 року Новгородівський міський суд Донецької області розглянув у відкритому судовому засіданні цивільну справу за позовом Особи 1 до Новгородівської міської ради про стягнення моральної та матеріальної шкоди. Особа 1 звернулася до суду з позовом до Новгородівської міської ради про стягнення моральної та матеріальної шкоди, вказуючи на те, що 27.09.2011 р., при виході з міського скверу, який знаходиться біля будинку Новгородівського виконкому, на неї плигнув собака і вкусив її за ліву руку. Ввечері вона звернулася до швидкої за медичною допомогою, а 28.09.2011 р. до лікаря терапевта, який встановив діагноз: гіпертонічний криз. Свій недуг позивачка пов'язувала з подіями, які відбулися 27.09.2011 року. Вважає, що в тому що сталося, винна Новгородівська міська рада, оскільки собака, який має прізвисько Гелік, знаходиться на території виконкому, вважає, що собака є власністю виконкому. Позивачка просить стягнути з відповідача на її користь моральну шкоду в сумі 15 000,00 грн., 316,55 грн. витрат на медикаменти та судовий збір у сумі 376,40 грн.

Представник Новгородівської міської Ради в судовому засіданні з позовом не погодилася та просила відмовити у його задоволенні, пояснивши, що Новгородівська міська рада, як представницький орган місцевого самоврядування, що представляє територіальну громаду м. Новгородівка, не є суб'єктом господарювання, у своїй власності тварин не має і їх не утримує, а тому не може нести відповідальність за шкоду, заподіяну безпритульними тваринами, які знаходяться на території міста. Позивачку собака вкусив не в приміщенні Новгородівської міської ради, а на території міста – на межі міського скверу і прилеглої території будівлі виконкому.

Вислухавши сторони, пояснення свідків, дослідивши матеріали справи, суд вважає позов не обґрунтованим та таким, що не підлягає задоволенню [5].

При аналізі правовідносин, що виникають внаслідок заподіяння шкоди, окремо слід звернути увагу на положення ст.1187 ЦК України, якими розкриваються особливості відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб. Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку. Особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоду було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

Розглядаючи особливості діяльності, пов'язаної з використанням, зберіганням або утриманням тварин як джерела підвищеної небезпеки, слід зазначити, що дискусії відносно доцільності віднесення тварин до цієї категорії тривали ще з часів СРСР. Вважаємо за доцільне слідувати позиції флагамена радянської цивілістики О.О. Красавчикова, який у 1966 році серед різноманіття всіляких джерел підвищеної небезпеки, виділив «биологические источники», до яких відносив і диких тварин, і мікроорганізми [6, с. 65].

Натомість у Цивільному кодексі України існує цікава деталь, яка потребує детального аналізу. Як уже зазначалося вище – у ч.1 ст.1187 ЦК України йдеться про діяльність, пов'язану з утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб. Отже,

підвищену небезпеку за ЦК України становить не сама тварина, а діяльність, пов'язана з утриманням такої тварини. У реаліях сьогодення утримання як диких тварин, так і бійцівських собак може відбуватися і без здійснення будь-якої діяльності. Отже, якщо особа не здійснює діяльність, утримуючи подібних тварин, а, скажімо, утримує їх в естетичних цілях, то методом аналізу доходимо висновку, що і джерелом підвищеної небезпеки такі тварини не будуть. Проблема, на наше переконання, криється в тому, що тварини знаходяться в одній групі з іншими об'єктами (які, як мінімум, не є живими і не мають розумових здібностей). Отже, тварини мають бути виділені в окрему частину ст.1187, у якій має зазначатися, що джерелом підвищеної небезпеки є утримання тварини, а не діяльність пов'язана з утриманням.

Аналізуючи положення ст.1187 ЦК України, можна дійти висновку, що перелік об'єктів, які вважаються джерелом підвищеної небезпеки, не є вичерпним. Також зазначеною статтею не встановлюється чіткий перелік тварин. Законодавець вживає терміни «службова собака» та «собака бійцівської породи». Ми вважаємо, що не можна ототожнювати тварину, як джерело підвищеної небезпеки з іншими об'єктами, адже, дія всіх інших об'єктів підвищеної небезпеки, здебільшого, вводиться в дію людиною, натомість, скоординувати дію тварини є не завжди можливим, оскільки, на відміну від тих же механічних засобів, тварина має власну розумову систему, яка не завжди буде підконтрольна людині.

Враховуючи значне коло питань, які залишаються не врегульованими статтею 1187 ЦК України, слід розглянути відповідну судову практику. Рішенням Київського районного суду м. Полтави від 9 червня 2010 року (справа №2-3306/10) частково задоволено позовні вимоги І. про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої йому укусами службового собаки породи «Московська сторожова», яка належить відповідачці К. У результаті нападу тварини позивачеві було нанесено легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я.

Слід визнати правильним посилання суду на ст.1187 ЦК України під час задоволення позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених особами, які постраждали від службових собак та собак бійцівських порід, оскільки їх утримання визначено законодавцем як джерело підвищеної небезпеки, порядок їх утримання визначено законами.

Під час розгляду справ цієї категорії слід звертати увагу на те, що відповідальність за порушення правил утримання собак і котів встановлена ст.154 КУпАП, а правила утримання домашніх тварин, відповідно до вимог ст.9 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 30 грудня 2009 року, встановлюються органами місцевого самоврядування.

У разі виникнення сумнівів щодо питання, чи є собака службовим або порода бійцівською, у випадках, коли ці обставини мають значення для правильного вирішення справи і є складовою предмета доказування, слід звертатися з відповідним роз'ясненням до фахівців у порядку, визначеному процесуальними нормами [7].

Слід звернути увагу на той факт, що свійські тварини, не залежно від їх розмірів, не належать до джерела підвищеної небезпеки. Так, рішенням Іваницького районного суду Волинської області від 23 березня 2011 року (справа № 2-84/11), залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Волинської області від 20 травня 2011 року, у задоволенні позовних вимог К до Б, про відшкодування матеріальної та моральної шкоди відмовлено з тих підстав, що тілесні ушкодження, з приводу яких знаходився на амбулаторному та стаціонарному лікуванні, не були йому заподіяні джерелом підвищеної небезпеки, оскільки, відповідно до ч.1 ст.1187 ЦК України, джерелом підвищеної небезпеки не можна вважати домашніх (свійських) тварин, зокрема коня. Також суд дійшов висновку, що позивач К. не довів у суді тих обставин, що тілесні ушкодження були отримані ним внаслідок неправомірних дій відповідача Б. та з його вини [7].

Також, судова практика засвідчує, що діяльність, пов'язана з утриманням диких звірів, є джерелом підвищеної небезпеки лише за умов їх перебування у володінні людини. Так, позивачка О. звернулася до суду з вимогою відшкодувати матеріальну та моральну шкоду з тих підстав, що 6 серпня 2009 року та 10 вересня 2009 року на її земельній ділянці дикими кабанами було знищено урожай кукурудзи та картоплі. Рішенням Тлумацького районного суду Івано-Франківської області у задоволенні позовних вимог О. до ВМП «Хотимир» відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд виходив із положень ст.ст.1166, 1167 ЦК України та ст.ст.2, 3 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», відповідно до яких мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі, належать до природних ресурсів загальнодержавного значення та в межах території України є об'єктами права власності українського народу. Від імені українського народу право власника мисливських тварин здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України.

Судом у процесі розгляду було встановлено, що ВМП «Хотимир» не є органом державної влади, а відтак і власником диких тварин, які перебувають в урочищі Тисьменицького району Івано-Франківської області [7].

Із останнього рішення суду бачимо, що суд фактично не заперечив факт можливого відшкодування шкоди, завданої тваринами, що перебувають у стані природної волі, органом державної влади. Натомість позивачка звернулася до неналежного відповідача.

Говорячи про такі об'єкти, як службові собаки та собаки бійцівських порід, слід констатувати значну прогалину в законодавчому регулюванні цих об'єктів. Так, ст.1187 не розкривається дефініція «службовий собака». Натомість, вважаємо за доцільне використати Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 02.06.2009 № 264, яким затверджені Методичні рекомендації з розроблення правил утримання домашніх тварин у населених пунктах [8]. Відповідно до зазначеного наказу, службові тварини – тварини, використовувані в пошукових, сторожових, патрульно-постових, захисно-вартових, пошуково-рятувальних і інших службових цілях. В око впадає неузгодженість Наказу із Цивільним кодексом. У ЦК України йдеться суто про службових собак, натомість Наказ використовує дефініцію «службові тварини». Варто констатувати, що визначення поняття «собака бійцівської породи» в законодавстві відсутнє. У наведеному вище наказі є додаток № 1, у якому надається рекомендований перелік порід собак, визнаних як потенційно небезпечних, а саме: Акіта-іну, Американський бульдог, Американський стафордширський тер'єр, Англійський мастиф, Аргентинський дог, Бельгійська вівчарка, Бернський зенненхунд, Бордоський дог, Бразильська філа, Бульмастиф, Бультер'єр, Доберман, Кавказька вівчарка, Кане корсо, Мастіно неаполетано, Московська сторожова, Німецька вівчарка, Німецький дог, Перо преса канаріо, Південноруська вівчарка, Пітбультер'єр, Різеншнауцер, Родезійський ріджбек, Ротвейлер, Середньоазіатська вівчарка, Тосаіну, Чорний тер'єр, Німецький боксер, Фокстер'єр, Ягтер'єр німецький, Метиси вищезазначених порід з явними фенотипічними ознаками.

На наше переконання, з метою правильного застосування норм ст.1187 ЦК України слід, по-перше, розмежувати тварин з іншими об'єктами підвищеної небезпеки, по-друге, у статті 1187 ЦК України чітко надати визначення «собака бійцівської породи», «службовий собака», по-третє, затвердити не орієнтовний перелік небезпечних собак, а перелік собак бійцівських порід, розмістивши його у підзаконному нормативному акті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заїка Ю.О. Українське цивільне право : навчальний посібник / Ю.О. Заїка. – 2-ге вид., змін. і допов. – К. : Всеукр. асоц. видавців «Правова єдність», 2008. – 368 с.

2. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 р. // ВВР. – 2006. – № 27. – Ст. 230.
3. Крушельницька Г.Л. Тварини як особливий об'єкт цивільних прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Г.Л. Крушельницька ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2014. – 20 с.
4. Закон і бізнес. Не залишайте собак без нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/6415-yuridichnu_vidpovidalnist_hazyaina_domashnoi_tvarini_rozglya.html
5. Реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-rishennya-2-1634-11-parxomenko-o-f-22-10-2012-spori-pro-vidshkoduvannya-shkodi-s>
6. Красавчиков О. А. Возмещение вреда, причиненного источником повышенной опасности / О.А. Красавчиков. – М. : Юридическая литература, 1966. – 115 с.
7. Узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010-2011 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kotsan.com.ua/2012/05/uzahalnennya-sudovoji-praktyky-rozhlyadu-sudamy-tsyvilnyh-sprav-pro-vidshkoduvannya-shkody-zavdanoji-dzherelom-pidvyschenoji-nebezpeky-u-2010-2011-rokah/>
8. Методичні рекомендації з розроблення правил утримання домашніх тварин у населених пунктах : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 02.06.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vet.in.ua/menu/legislation.php?id_article=469

REFERENCES

1. Zaika Ju.O. Ukrainian civil law: tutorial / Ju.O. Zaika. – 2nd ed., chan. and rep. – Kyiv: “Legal Unity” All-Ukrainian. assos. of publishers, 2008. – 368 p.
2. The protection of animals from cruelty: the Law of Ukraine on February 21, 2006 // BD. – 2006. – № 27. – Art. 230.
3. Crushelnytska G.L. Animals as a special object of civil rights: Author. dis... candidate of legal. sciences: 12.00.03 / G.L. Crushelnytska; National Academy of Internal Affairs of Ukraine. – K., 2014. – 20 p.
4. Law and Business. Do not leave your dog unattended [Electronic resource]. – Access Mode : <http://zib.com.ua/ua/print/>
5. Register of judgments [Electronic resource]. – Access Mode : <http://pravoscope.com/act-rishennya-2-1634-11-parxomenko-o-f-22-10-2012-spori-pro-vidshkoduvannya-shkodi-s>
6. Krasavchykov O.A. Compensation for harm, made by source of high danger. – M., 1966. – P. 65.
7. Compilation of the judicial practice of considering civil cases for damages caused by a source of danger in 2010-2011 [Electronic resource]. – Access Mode : <http://kotsan.com.ua/2012/05/uzahalnennya-sudovoji-praktyky-rozhlyadu-sudamy-tsyvilnyh-sprav-pro-vidshkoduvannya-shkody-zavdanoji-dzherelom-pidvyschenoji-nebezpeky-u-2010-2011-rokah/>
8. Guidelines for the development of rules of pets' settlements: Order of the Ministry of Environmental Protection of Ukraine of 02.06.2009 [Electronic resource]. – Access Mode : http://vet.in.ua/menu/legislation.php?id_article=469